

ביניהם, על אף שלא היתה אלא ידיעת ספק, כך [כל זמן שאינו יודע אלא ששתי החתיכות הן ספק חלב] מביא אשם תלוי על כל אחת ואחת מחמת ידיעת הספק שבנתיים, שגם ידיעת ספק מחלקת, לענין אשם תלוי.

רבי יוסי ברבי יהודה ורבי אלעזר ברבי שמעון אומרים: אין מביא אלא אשם תלוי אחד על שתי החתיכות. שנאמר באשם תלוי "על שנגתו אשר שנג". ודרשינן: אפילו על שנגות הרבה — אינו חייב אלא אחת [והוא הדין דידיעות ספק אין מחלקות לחטאות להני תנאי, רש"י בסוגיין. אולם תו' בשבועות יט, ב ד"ה כאן, כתבו דלענין

יח-ב ורבי אליעזר היא דאמר: מתנדב אדם אשם תלוי בכל יום, ואין כאן חשש של חולין בעזרה. הלכך, אמרינן ליה לשני: אייתי אשם תלוי ואתני: אי אכל ראשון שומן אם כן הוא אכל חלב וליהוי האי אשם כפרה להגן עליו בינתיים מן היסורין עד שיוודע לו שאכן הוא אכל חלב ויביא חטאת, ואי לא, אלא הוא אכל שומן, ליהוי האשם נדבה⁽¹³⁾.

תנו רבנן: אכל ספק חלב ואח"כ נודע לו שהוא ספק חלב, ושוב אכל ספק חלב ונודע לו — רבי אומר: אומר אני: כשם שאם נודע לו בסוף ששתי החתיכות שאכל הן חלב מביא חטאת על כל אחת ואחת, כי הידיעה שבין אכילה לאכילה מחלקת

בסתם לנדבה, אזי לא היה לו כפרה בקרבן זה, שהרי הביאו בתורת נדבה, ולכן צריך הוא להתנות בפירוש, שעל צד זה שחטא, הרי אשם זה בא לכפרת חטאו. [ואף על פי שבאמת אינו מחוייב כלל באשם תלוי, שהרי לא היו לפניו שתי חתיכות בשעת אכילתו, מכל מקום מאחר שהוא מביא אשם, כדי שלא לקבוע את הראשון בחטאת, רצינו לתקן, שיהיה לו כפרה על צד זה שחטא], אולם לקמן [כה] משמע בגמרא, שלעולם אין האשם תלוי מכפר לדעת רבי אליעזר, ואינו בא אלא לדורון. ויתכן שעל כל פנים יש בו כפרה במקצת, וכמו שאמרו לענין עולה שמכפרת על עשה, עיין זבחים [ז ב], וצ"ע.

וכתב בהגהות בן אריה, על פי המבואר בסוטה [טו], שכל קרבן שהוא בא על חטא, אינו טעון נסכים בהקרבתו, ונמצא, שאדם זה יהיה צריך להביא נסכי בהמה זו, ולהתנות, שאם האמת היא שהוא לא חטא, אזי נסכים אלו יבואו כמנחת נסכים לקרבן זה. ואם האמת שחטא, יהיו נסכים אלו כדין נסכים הבאים נדבה בפני

בודאי, ומכל מקום אינו מתחייב בחטאת, אלא באשם תלוי, הרי לנו, שמשום שהיה מזיד לענין ספק האיסור שבה, ממילא הוא חשוב כמזיד גם לענין האיסור ודאי שבה.

והוסיף לבאר שם, שבאמת יש לתלות נידון זה, במחלוקת רבי יוחנן וריש לקיש [שבת סט], כשהיה מזיד באיסור לאו של שבת, ושוגג באיסור כרת שבה, האם הוא נחשב כשוגג לענין חיוב קרבן. והוא הדין בנידון זה, שהיה מזיד באיסור של ספיקא דאורייתא [על כל פנים אם דינו לחומרא מן התורה], ושוגג באיסור ודאי של כרת, ועיי"ש. וכן כתב הרש"ש [יז ב].

13. יש להתבונן, לשם מה צריך הוא להתנות כלל, ומדוע לא יקריב בסתם בתורת נדבה, ואם האמת היא שחטא, יהיה אשם זה כפרה על חטאו.

ואולי יש לומר, שלדעת רבי אליעזר, יש שני אופנים שונים של אשם תלוי, דהיינו, אשם שבא לכפרת חטא, ואשם הבא בנדבה גמורה בלא כפרת חטא כלל. ולכן אם היה מקריב

רבא אמר: אין ידיעות ספק מחלקות לחטאות. אלא הכי קתני: אמר רבי: כשם שאם היתה לו ידיעה של ודאי בין חתיכה לחתיכה מביא חטאת על כל אחת ואחת, כך אם היתה לו ידיעת ספק ביניהם [וגם בסוף לא נודע לו אלא שאכל ספק חלב] מביא אשם תלוי על כל אחת ואחת.

אמר ליה אבוי לרבא: ואת לא תסברא ידיעות ספק מחלקות לחטאות?! דאי סלקא דעתך ידיעות ספק אין מחלקות לחטאות, וחטאת אחת מביא, אם כן אמאי אמר רבי בידיעת ספק דמביא אשם תלוי על כל אחת

חטאות מודים תנאים אלו דידיעות ספק מחלקות, ולא פליגי אלא לגבי אשם תלוי⁽¹⁴⁾.

אמר רבי זירא: באן שנה רבי: ידיעות ספק מחלקות לחטאות! שהרי כאמור, רבי יליף מחטאת לאשם תלוי דידיעות ספק מחלקות, הרי שבחטאת סבר רבי דידיעות ספק מחלקות [ולקמן פריך למה יליף אשם מחטאת? אדרבה, חטאת היה צריך ללמוד מאשם. שהרי עיקר ידיעת ספק נאמר באשם תלוי⁽¹⁵⁾].

עצמם.

דהאוכל שתי זיתי חלב בהעלם אחד, שהוא מביא חטאת אחת, א] ששתי האכילות נחשבות כאכילה אחת אריכתא, הואיל ושניהם נעשו מחמת אותה שגגה, שהרי לא נודע לו ביניהם שחטא, וישנה באמת רק סיבה אחת לחיוב קרבן, ב] שבאמת ישנם שתי סיבות לחיוב קרבן, מאחר ושתי אכילות הן, אלא שאפשר לפטור שני חיובי קרבן, בהבאת קרבן אחד, אולם כשנודע לו בין האכילות, שחטא, הרי כבר נתחייב בפועל בקרבן, על ידי ידיעה זו, ושוב אינו יכול לפטור בקרבן זה, חיוב נוסף שיתחייב אחר כך, ומעתה יש לומר כך, שרבי זירא סובר כהאופן הראשון, ומשום כך, מאחר ששתי האכילות נחשבות כאכילות נפרדות, לענין אשם תלוי, שוב לא יתכן לומר, שלענין חטאת יהיו כאכילה אחת, ולכן ידיעה זו מחלקת גם כן לשתי חטאות, ורבא סובר כהאופן השני, ולכן, אף על פי שישנם באמת שתי אכילות, גם לענין חטאת, מכל מקום מאחר שלא היתה ידיעה ודאי, נמצא שעדיין לא נשלם ונגמר כלל חיוב קרבן חטאת שלו, ועל כן יכול לפטור בקרבן זה, חיובים נוספים שיתחייב אחר כך, ורק לענין אשם תלוי, שהוא מחוייב בו על ידי ידיעת ספק, בזה ידיעת

14. בשבועות [יט ב] הגירסא לפנינו היא, "רבי שמעון בן יהודה", וכתב במראה כהן להכריח כגירסא זו, שהרי לעיל [ט] במשנה למדנו, "חמשה מביאין קרבן אחד על עבירות הרבה וכו'", ולא נזכר שם אשם תלוי ביניהם, ובגמרא שם העמידו משנה זו כרבי יוסי ברבי יהודה, ואם כן בהכרח לומר, שרבי יוסי ברבי יהודה סובר בזה כרבי, שעל כל ספק חטא, מביא אשם תלוי נפרד, ואם כן יש להוכיח, שאין הגירסא בביתא כאן "רבי יוסי ברבי יהודה".

15. מדברי רש"י מבואר שפירש כך, שמאחר וידיעת ספק הרי היא חשובה לחלק לענין אשם תלוי, שהרי אילו יאכל לאחר ידיעת ספק זו, חתיכה נוספת שהיא ספק חלב, יהיה חייב באשם נוסף, ממילא חשובה ידיעה זו גם כן לחלק לענין חטאות, שלא יצטרפו האכילה שקודם הידיעה לאכילה שלאחר הידיעה.

והאפיקי ים [ב ו] מבאר לפי דרך זו, מחלוקת רבי זירא ורבא, שהרי כבר נתבאר לעיל, שישנם שתי אופנים בביאור דין זה

אמר ליה אבוי: ומאן לימא לן דיום הכפורים מכפר במקום אשם תלוי אף על גב דלא מתידע ליה שאכל ספק חלב? דלמא אין יום הכיפורים מכפר אלא והוא, דמתידע ליה ידיעת ספק קודם יוה"כ! אבל, אם לא היתה לו ידיעה כלל — אין יוה"כ מכפר! ואם כן לא קשיא מאכל כזית חלב לפני יוה"כ וכזית אחר יוה"כ בהעלם אחד, שאז באמת יוה"כ אינו מכפר.

אמר ליה רבא: תרדא! שוטה [פירוש אחר: עצל!] הרי "הודע ולא הודע" תנן! [במסכת שבועות], שבין אם היתה לו ידיעת ספק בין לא היתה לו ידיעה כלל, הרי יוה"כ מכפר, שאם אחר יוה"כ יודע לו שעבר על ספק חטא, פטור מאשם תלוי. והדרא קושיא לדוכתיה מאכל כזית חלב לפני יוה"כ וכזית חלב לאחר יוה"כ?

איכא דאמרי: אמר ליה רבא בר חנן לאבוי: מזה אילו אכל כזית חלב שחרית ביום

ואחת? והתניא כללו של דבר: כל שחלוקין בהטאות שמביא חטאת נפרדת על כל אחת — חלוקין באשמות תלויין. וכיצד יתכן שלרבי יהא הבדל בין חטאות לאשמות?

אמר ליה רבא בר חנן לאבוי: ולדידך, דאמרת: ידיעות ספק מחלקות לחטאות! אלא מעתה, אכל כזית חלב לפני יום הכפורים, וכזית חלב אחר יום הכפורים בהעלם אחד, והרי יום הכפורים במקום אשם תלוי קאי, שהוא מכפר על ספק חטא ופוטור מאשם תלוי, האם הכי נמי תאמר דמביא שתי חטאות לאחר יום הכפורים, שכשם שידיעת ספק מחלקת לחטאות כיון שהיא מחייבת את האדם באשם תלוי, והוא הדין דכפרת אשם תלוי ממש, דהיינו יום הכפורים, שהוא מכפר את כפרת האשם תלוי, מחלק בין שתי הכזיתים⁽¹⁶⁾. ואיך אפשר לומר כן — הא בהעלם אחת אכלינן ואין כאן אפילו ידיעת ספק בינתיים!?

כפשוטו, שהואיל ויום הכפורים מכפר על חטא המחייב אשם תלוי, נמצא, שהאכילה שאכל קודם יום הכפורים, והאכילה שלאחריה, הרי הם חלוקים לענין אשם תלוי, לשתי אכילות, שהאכילה שלפניה, נתכפרה על ידי יום הכפורים, והאכילה שלאחריה, מביא עליה אשם תלוי, אם כן גם לענין חטאת הרי הם חלוקים לשתי אכילות, וכנ"ל.

אבל לפי דעת התוס' בשבועות הנ"ל, נצטרך לפרש כמו שכתב בשיטמ"ק, שרבא בר חנן בא להוכיח, שכלל זה ש"כל שחלוקים לחטאות, חלוקים לאשמות", לא נאמר בכל אופן וענין, שהרי באופן זה, שאכל קודם יום הכפורים ולאחריו, הרי חלוקים הם לאשמות, ומכל מקום אינן חלוקים לחטאות, ואם כן שוב אין להוכיח

ספק מחלקת לשתי אשמות, ועיי"ש.

אולם מדברי התוס' בשבועות [יט ב ד"ה כאן] מבואר שלא פירשו כן, אלא שעצם הידיעת ספק, הרי היא חשובה כידעיה לחלק לחטאות, וכן כתב בשיטה מקובצת [ה], ולכאורה לפי דעתם נצטרך לומר, שמאחר והיתה לו ידיעת ספק ביניהם, נחשבים שתי האכילות, שלא נעשו מכח אותה שגגה, ולכן חייב שתיים, וזוהו גם כן לפי האופן הראשון הנ"ל]. אולם בהמשך הסוגיא [לענין ידיעה ראשונה של טומאת מקדש וקדשיו] יתבאר לנו בע"ה, שידיעת ספק חשובה מצד עצמה כמו ידיעה ודאית, [ועיי"ש בהערה 23].

16. לפי פירוש רש"י הנ"ל, יהיה הביאור בזה

במסכת יומא: **אכל ושתה ביוה"כ בהעלם אחת** — אינו חייב אלא הטאת אחת! דשתיה ואכילה הם שם איסור אחד לענין יוה"כ⁽¹⁷⁾.

והא בין אכילה לשתיה אי אפשר דלא הוה שהות ביום דמתיידע ליה?! כלומר, שאפשר לו להיוודע, ואפילו אם לא נודע לו באותו זמן הרי כפר ליה אז יוה"כ, וכיון דיוה"כ במקום אשם תלוי קאי הוי ליה כאילו היתה לו באותו זמן ידיעת ספק, וקתני: **אינו חייב אלא הטאת אחת**⁽¹⁸⁾.

ואי סלקא דעתך ידיעות ספק מחלקות לחטאות — ליחייב שתי חטאות על האכילה והשתיה?

ומתריצין: **אמרי כי אמר רבי זירא דידיעות ספק מחלקות לחטאות היינו דוקא לרבי**. אבל הא מתניתין — **רבנן היא!** דהיינו, התנאים דפליגי בברייתא לעיל על רבי וסברי דידיעות ספק אין מחלקות לאשם תלוי והוא

הכפורים וכזית חלב במנחה ביוה"כ האם הכי נמו דמחייב שתי חטאות?! שהרי יוה"כ הוי כדיעת ספק כיון שהוא מכפר במקום אשם תלוי, ואם ידיעת ספק מחלקת הוא הדין ליוה"כ.

אמר ליה אביי: **ומאן לימא לן דיוה"כ — כל שעטא כל רגע מהיום מכפר?! דלמא, כוליה יומא הוא דמכפר, דהיינו, מאורתא, מתחלת הלילה, ועד סוף היום הוא דמכפר, אבל מקצת היום אינו מכפר. ואם כן, באכל כזית חלב ביוה"כ עצמו אינו מכפר, וממילא אינו מחלק לענין חטאות!?**

אמר ליה רבא: **תרדא! תנן לקמן [כה, א]: הרי שבא לידו ספק עבירה ביוה"כ, אפילו עם חשיכה, פטור, שכל היום מכפר! והיינו, כל רגע מהיום. ואכתי תקשי מאכל כזית בשחרית וכזית במנחה?**

מתיב רב אידי בר אבין לרבי זירא דאמר דידיעות ספק מחלקות לענין חטאות: תנן

שכונת התורה לאכילה ושתיה וכו', ומשום כך לא שייך להזכיר כאן, ששתיה בכלל אכילה, ורק משום שנדרשים שניהם מפסוק אחד, לכן הם חשובים כאיסור אחד, לענין קרבן.

18. התוס' בשבועות [יג ב ד"ה דעבד] הביאו מהתוספתא, שיום הכפורים אינו מכפר אלא בסוף היום משתחשך, והקשה הגבורת ארי [יומא פה], אם כן מה הקשינו לרבי זירא מהאוכל ושותה ביום הכפורים, שתהיה כפרת יום הכפורים, שביין אכילה לשתיה, מחלקת לחטאות, והרי הכפרה אינה אלא בסוף היום, והביא שבאמת נחלקו אמוראים בירושלמי [יומא ח ז] בנידון זה. ועיין עוד לעיל [ז א].

מכלל זה, לענין ידיעת ספק, שמאחר שהיא מחלקת לאשמות, הרי היא מחלקת גם כן לחטאות, וכמו שהוכיח אביי לעיל. ולפי זה באמת אין קושיא לדינו של רבי זירא מזה, אלא שבא לפרוך הוכחת אביי, וכנ"ל.

17. רש"י מפרש הטעם, משום ששתיה בכלל אכילה. אבל ביומא [פא] כתב הטעם, שאיסור שתיה ואכילה ביום הכפורים, שניהם נלמדים מפסוק אחד, ועל כן הם חשובים כאיסור אחד. ובאפיקי ים [ב יג בסופן] כתב לבאר דברי רש"י ביומא, שמאחר ולענין יום הכפורים, לא נזכר בתורה בפירוש לשון אכילה, אלא נאמר "אשר לא תעונה", וחז"ל דרשו מן הכתובים,

הדין לחטאת⁽¹⁹⁾.

ומקשינן: **והא מדסיפא** דהאי מתניתין **רבי היא**. דקתני: **שתה ציר** [מוהל היוצא מדגים מלוחים] **ומוריים** [שומן של דגים מלוחים] ביוה"כ — **פטור!**

ודייקנן: **הא אם שתה חומץ — חייב!**

ומני? רבי היא!

דתניא: חומץ אין משיב את הנפש. רבי אומר: אומר אני: חומץ משיב את הנפש.

ומדסיפא רבי, מכלל דרישא נמי רבי היא. וקתני ברישא ידיעות ספק אין מחלקות לחטאות, וקשיא לרבי זירא?!

ומתרינן: אמרי: אין זה מוכרח. אלא סיפא רבי, ורישא רבנן.

איתביה רבא לרבי זירא: תניא: אכל היום

מאכל של הקדש בשווי של חצי פרוטה, **ואכל למחר** שוב בשווי חצי פרוטה. או **נהנה היום** מההקדש [בדבר שאינו מאכל] בחצי פרוטה, וחזר ונהנה למחר בחצי פרוטה. או **אכל היום ונהנה למחר**, או **נהנה היום ואכל למחר**. ואפילו אם היה הפרש **מכאן**, מהאכילה או ההנאה הראשונה, ועד השניה — **שלוש שנים, מנין שהן מצטרפין זה עם זה להתחייב באשם מעילות?**

תלמוד לומר "תמעול מעל" — ריבה הכתוב!

ואמאי מצטרפין? **הא כיפר עליה יום הכפורים** שהיה בתוך השלוש שנים, והוי כאילו היתה לו ידיעת ספק באמצע. וכשם שלדבריך ידיעת ספק מחלקת לחייב שתי חטאות הוא הדין דמחלקת שלא יצטרפו שני חצאי השיעור יחד, וכמו כן גם יום הכיפורים מחלק, ומדוע מצטרפין האכילות שלפני יוה"כ ואחריו?⁽²⁰⁾

השיטמ"ק הנ"ל, שראית הגמרא מיום הכפורים היא, שהכלל "שכל שחלוקים לחטאות, חלוקים לאשמות" אינו נאמר בכל ענין, אם כן הלא ודאי הוא, שרבי יוסי ברבי יהודה ורבי אלעזר ברבי שמעון אינם מסכימים עם כלל זה, שהרי ידיעת ספק מחלקת לחטאות, ואילו לאשמות אינה מחלקת, לפי דעתם, ואם כן שוב יש לפרש גם לדעת התוס' בשבועות, שהכונה היא לאותו הזוג של התנאים, שנחלקו על כלל זה, ולכן גם לענין יום הכפורים, יהיו מחולקין לאשמות ולא לחטאות.

20. העירו האחרונים, שלפי דעת רש"י בפירוש הסוגיא, אין מובן לכאורה קושית הגמרא, שהרי לקמן [כב] נחלקו רבנן ורבי עקיבא, האם יש

19. רש"י מפרש, שהכונה היא, לרבי יוסי ברבי יהודה ורבי אלעזר ברבי שמעון, הסוברים לעיל, שאין ידיעת ספק מחלקת לאשמות, וכל שכן שאינה מחלקת לחטאות.

אולם התוס' בשבועות [יט ב ד"ה כאן] כתבו, שרבי יוסי ברבי יהודה ורבי אלעזר ברבי שמעון מודים, שידיעת ספק מחלקת לחטאות, ודוקא לאשמות אינה מחלקת, הואיל ודורשים הם מן הפסוק "על שגגתו אשר שגג", וכמו שלמדנו לעיל. וכתב הרש"ש שם, שלפי דבריהם נצטרך לפרש, שכונת הגמרא היא, על רבנן שלא ידענו את שם ומקומם, שחולקים בזה על רבי ורבי יוסי ברבי יהודה ורבי אלעזר ברבי שמעון.

אך יש להעיר על דבריו, שלפי פירוש

חיוב אשם תלוי על ספק מעילות, ולדעת רבנן אין בזה אשם תלוי, ואם כן, לדבריהם, יום הכפורים ודאי לא יחלק לחטאות, שהרי כל תחילת החילוק לחטאות נובע ממה שהם חלוקין גם כן לאשמות, וכמו שנתבאר לעיל. ועיין מצפה איתן. אבל לדעת התוס' בשבועות מובנת הקושיא היטב, שכמו שכל דבר המחלק לחטאות מחלק גם כן לאשמות, וכן להיפך, אם כן הוא הדין שכל דבר המחלק לאשמות תלויין ולחטאות, יחלק גם כן לאשמות ודאין.

ולמדנו בירושלמי [שבועות ב א], לענין כהן משיח, שדינו הוא, שאינו מתחייב לעולם באשם תלוי, שבוזה מודה ריש לקיש, שאין ידיעת ספק מחלקת, הואיל ואין ידיעת ספק גורמת אצלו חיוב אשם תלוי. הרי שסכרת הירושלמי כדעת רש"י, שאין ידיעת ספק מחלקת מצד עצמה, אלא מפני החילוק אשמות שבה.

וכתב האור שמח [שגגות ב ב] לבאר באופן נפלא מחלוקת הבבלי והירושלמי בענין זה, שהנה בדיון זה, שהידיעות מחלקות לחטאות, למדנו מדברי התוס' בשבת [עב א ד"ה בעל], שיש לזה שני סיבות. א] מאחר וידיעת החטא, נצרכת היא לחלות חיוב הקרבן, ועל ידה נשלם ונגמר חיובו, על כן היא מחלקת אותם לחיובים נפרדים, שהרי לכל חטא, היה מחייב בפני עצמו. ב] הואיל וחיוב הקרבן אינו אלא כשחטא בשוגג, והלא בשעה שהוא יודע את החטא, אי אפשר לו אז להתחייב חיוב נוסף של קרבן, על חטא זה, [שבשעה זו, הרי הוא מזיד על איסור זה], ולכן, כשנעלם ממנו שנית, ונתחייב בקרבן, הרי הם חלוקים ונפרדים זה מזה, מפני שהיה ביניהם זמן שהוא מופקע מלהתחייב בו חטאת עליו. ומעתה נמצא, שכאשר היתה לו ידיעת ספק בין העבירות, אין לדון בזה כלל מצד הטעם הראשון, שהרי ידיעת ספק אינה גומרת חיוב קרבן חטאת, [ורק באופנים שחל עליו חיוב אשם תלוי, על ידי ידיעת ספק זו, בזה סובר ריש

לקיש, שמתוך שידיעה זו, חשובה היא לחלקם לאשמות תלויין, נחשבת היא לחלקם אף לחטאות], אבל עדיין יש מקום לדון מצד הטעם השני, ויסוד השאלה תלוי בנידון שנתבאר בהערה 12, באדם שהיה יודע שחתיכה זו הרי היא ספק חלב ספק שומן, ואכלה, ואחר כך נודע שחלב היתה, האם מביא חטאת עליו, שאמנם היה מזיד בספק איסור, אבל מכל מקום אינו נחשב למזיד על ודאי איסור, או שגם באופן זה הרי הוא נחשב מזיד, ואינו מביא. והנה, אם נסבור שבאופן זה הוא מחוייב חטאת, אם כן אין ידיעת ספק שבין המעשים יכולה לחלק כלל, שהרי גם בזמן זה, שהיתה לו ידיעת ספק, היה יכול להתחייב בחטאת, [שהרי אינו יודע בוודאי שחלב הוא], ואם כן גם מצד הטעם השני אינה מחלקת, אבל אילו נסבור בציוור זה, שהוא נחשב כמזיד ואינו מחוייב חטאת, אם כן ידיעת ספק שביניהם היתה מחלקת לחטאות, [על כל פנים מצד הטעם השני], הואיל וזמן זה שביניהם, היה מופקע מחיוב חטאת.

והנה, בפרט זה מצאנו שנחלקו הבבלי וירושלמי, שמדברי הגמרא לעיל [יח] נראה, שאינו חייב בחטאת, וכמו שביארנו שם בע"ה, ולכן סוברת הגמרא כאן, שידיעת ספק מחלקת גם במקום שאינו חייב באשם, [וכמו איסור מעילה], אבל בירושלמי [תרומות ו א] מפורש, שבאופן זה הוא חייב בחטאת, ועל כן אין הידיעת ספק מחלקת, [באופן שאינה גורמת חיוב אשם תלוי], שהרי בזמן זה, של ידיעת ספק, לא היה מופקע מלהתחייב חטאת.

עוד העירו האחרונים בעיקר קושיא הגמרא, שהרי למדנו לעיל, שנחלקו רבנן ורבן גמליאל האם יש ידיעה לחצי שיעור [לחלקם שלא יצטרפו לחייב], ואם כן יש להעמיד ברייתא זו כרבן גמליאל הסובר שאין ידיעה לחצי שיעור. ובעולת שלמה כתב, שגם הערה זו, איננה, לפי פירוש התוס' בשבועות, שהרי סוף סוף חלוקים

ומתוצינן: אמרי: כי מכפר יוח"כ דוקא על איסורא, אבל על ממונא, דהיינו מעילה שהיא חיוב ממוני להקדש לא מכפר⁽²¹⁾.

ואיבעית אימא: כי מכפר יוח"כ דוקא על כוליה שיעורא, אבל על פלגא דשיעורא לא מכפר, ולכן מצטרפין חצאי השיעור יחד, שהרי על החצי הראשון לא כיפר יוח"כ, ולא הוי כדיעת ספק בינתיים⁽²²⁾.

וכן אמר ריש לקיש: כאן שנה רבי: ידיעות ספק מחלקות לחטאות.

הם לענין אשם תלוי, שאפילו אם אין ידיעה לחצי שיעור, מכל מקום מאחר שיש כפרה לחצי שיעור, [לפי סברת הגמרא בקושיא], על כרחנו חלוקים הם לענין אשם תלוי, ואם כן מוכח שהכלל "שכל שחלוקין לחטאות, חלוקין לאשמות" לא נאמר בכל אופן.

21. הקובץ שיעורים [פסחים קח] כתב, שמכאן יש ללמוד, שגדר חיוב תשלומי מעילה, אינו משום כפרה על חטאו, כתשלומי תרומה, אלא משום גזילת ההקדש הוא, וכמו שחילקו התוס' בכתובות [ל ב ד"ה זר]. ועיין עוד לעיל [יג ב] הערה 43, 45 מענין זה. וכדבריו כתב באתון דאורייתא [ג].

22. המשנה למלך [שגגות ג ט] כתב, שמכאן יש ללמוד, שמי שאכל חצי זית של ספק חלב ביום הכפורים קודם חשיכה, ולאחר צאת היום, בתוך שיעור אכילת פרס, השלימו לכזית, שהוא מביא אשם תלוי, שהרי לא כיפר יום הכפורים על החצי שיעור הראשון, אבל כתב, שהסברא בזה צריכה ביאור, שאם יום הכפורים מכפר על שיעור שלם, כל שכן שיכפר על חצי שיעור.

רבי יוחנן אמר: אין ידיעות ספק מחלקות לחטאות. אלא הכי קתני רבי: כשם שאם היתה לו ידיעה של ודאי, מביא חטאת על כל אחת ואחת, כך אם היתה לו ידיעות ספק, מביא אשם תלוי על כל אחת ואחת.

והוינן בה: בשלמא לרבי יוחנן, היינו דקא תלי לאשם בחטאת. דיליף רבי אשם מחטאת, שהרי ידיעת ודאי בחטאת מפורשת במקרא שהיא מחלקת לחטאות, דכתיב "או הודע אליו חטאתו" [דמשמע שע"י הידיעה הוא מתחייב בחטאת, וממילא השגגה שלאחר מכן אינה נפטרת בחטאת זו],

ובקובץ שיעורים שם כתב, שכאמת האיסור של חצי שיעור, ודאי נתכפר לו, שאינו חמור משיעור שלם, וכמו שכתב המשנה למלך, אבל האיסור של שיעור שלם, שנעשה לבסוף על ידי השלמת האכילה לכשיעור, אין מתכפר לו, והסברא בזה הוא, שיום הכפורים אינו מכפר אלא על איסור שכבר נעשה ונגמר, ולא על איסור שעדיין לא נשלם, [ודבר זה דומה למה שלמדנו לעיל [יג] לענין האוכל אוכלין טמאין, שאם אכל פחות מכשיעור, וטבל, והשלים לכשיעור, שאין הטבילה מועילה לו כלל, הואיל והיתה קודם לטימאה].

וכסברא זו ביאר גם כן הערוך לנר, והוסיף שם, שלפי זה, האוכל חצי זית חלב ודאי, וחצי זית ספק חלב, שהם מצטרפין לחייבו באשם תלוי, שאם עבר עליו יום הכפורים, יהיה מתכפר לו החצי שיעור ויהיה נפטר מקרבן, שאמנם יום הכפורים אינו מכפר אלא על איסור שאין ידוע לו, וכמו שמבואר לקמן [כה א], ואם כן הכפרה צריכה לחול רק על החצי שיעור של הספק חלב, מכל מקום מאחר שכבר נעשה איסור שלם בחצי זית זה, [על ידי צירוף החצי שיעור של ודאי חלב], יום הכפורים יהיה מכפר גם על חצי

וממנה למדין לידיעת ספק באשם תלוי.

אלא לריש לקיש, הטאת באשם מיבעיא ליה לרבי למיתלי? ! שהרי ידיעת ספק עיקרה נאמר באשם תלוי, דכתיב "ולא ידע", והוה ליה למילף ממנה לחטאת שאף בה יחלקו ידיעות הספק?!

ומסקינן: **קשיא!**

ורמי דרבי יוחנן אדרכי יוחנן, ורמי דריש לקיש אדריש לקיש.

יש הבדל בין כל החטאות שבתורה לבין קרבן עולה ויורד הבא על טומאת מקדש וקדשיו. שבכל החטאות אף אם לחוטא בשוגג לא היתה לו ידיעה לפני החטא, אלא היה שוגג מלכתחילה, כגון שמעולם לא ידע שהחלב אסור. אעפ"כ מביא חטאת כשיודע לו שחטא. ואילו בטומאת מקדש צריך שתהא לו "ידיעה בתחילה, וידיעה בסוף, והעלם בינתיים" דהיינו, שרק אם ידע בתחילה שהוא טמא ושזה הוא המקדש או שזה בשר קדש ואח"כ נעלמה ממנו הטומאה או ששכח שזה המקדש או שזה קדש, ונכנס למקדש או שאכל קדש מחמת העלם ידיעתו הקודמת ובסוף נודע לו, אז הוא מביא קרבן עולה ויורד.

דתניא: היו שני שבילין, אחד טמא שקבור שם מת, והעובר שם בהכרח מאהיל עליו, ואחד טהור. ולא ידוע איזה מהם טמא. והלך אדם בשביל הראשון, ולא נכנס לאחר מכן למקדש עד שהלך גם בשני, ואז נכנס למקדש בשוגג, ששכח שהוא טמא — חייב בקרבן עולה ויורד, שהרי היתה לו ידיעה ודאית בתחילה שהוא טמא, מאחר שהלך בשני השבילין שאחד מהן טמא, וממה נפשך הוא נטמא. אבל אם הלך בראשון, ושכח שהלך בו, ונכנס למקדש — פטור לפי שאינו ודאי טמא.

הלך אח"כ בשני, ושכח משני השבילין שהלך בהן, ונכנס — חייב, וכדלעיל.

הלך בראשון ושכח, ונכנס, ולאחר מכן כשנזכר שהוא ספק טמא הזה מאפר פרה אדומה ביום השלישי, ושנה בהזאה ביום השביעי, וטבל ונטהר לגמרי מספק טומאתו, ואח"כ הלך בשני, ושכח, ונכנס — חייב חטאת, שהרי אחת משתי הכניסות למקדש, בודאי היתה בטומאה.

רבי שמעון פוטר בזה, לפי שאין כאן ידיעה יט-א ודאית בתחילה לפני כל כניסה למקדש שאכן אז הוא היה טמא. שהרי גם לאחר

שיעור.

אולם המרכבת המשנה [שגגות שם] כתב לחדש, שסוגייתנו נאמרה רק לדעת ריש לקיש, שחצי שיעור מותר מן התורה, אבל לרבי יוחנן שהוא אסור מן התורה, מאחר שיום הכפורים כיפר על איסור של חצי שיעור, שהוא שיעור מושלם בפני עצמו, וכנ"ל, ממילא שוב אי אפשר לצרף חצי שיעור זה לחצי שיעור נוסף, ולא יתחייב בקרבן, וכונתו, שכדי לצרף שני

חצאי שיעורים לאיסור שלם, אנו נצרכים שהחצי הראשון יהיה בו איסור של חצי שיעור, ועל ידו הולך ונשלם אחר כך האיסור השלם של כשיעור. וכעין דבריו כתב גם כן בספר ושב הכהן [חידושי הש"ס], אלא שהוא ביאר מטעם אחר, שבאיסור מעילה, לדברי הכל חצי שיעור מותר מן התורה, וכמו שכתב הכסף משנה [מעילה ב טז] בשם הר"י קורקוס, ולכן אין יום הכפורים מכפר בו על חצי שיעור.